הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר זרעים

שורשי הים על משנה תורה, הלכות מעשרות

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות מעשרות

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-מעשרות/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה יז 4
הלכה יח 6
פרק ה 6
הלכה כג 6
פרק יד 17
הלכה ח 17

פרק ג

הלכה יז

שורש דין אכילת פירות שבמוקצה תאנים **וענבי' שבמוקצה מותר לאכול מהן עראי במקומן אבל אם נטל מן המוקצה והוליך למקום אחר לא יאכל מהן עראי שהרי נגמרה מלאכתן אעפ"י שלא יבשו כל צורכן**. ע"כ וכתב מרן ז"ל ירושלמי ברפ"ג דמעשרות וכרבי וכרב דאמרי אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומן עכ"ל. ודברי הירושלמי הביאן הר"ש ברפ"ג דמעשרות אאותה ששנינו המעביר תאנים בחצרו כו' ע"כ. וק"ל טובא דאמאי לא חילק רבינו בין בע"ה עצמו לבניו ובני ביתו שמדברי הירושלמי הנז' מוכח דאף למ"ד אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומן מ"מ בניו ובני ביתו מותרים כיון שאין בידם לימלך יע"ש ואף אם נאמר כמ"ש הרב תוי"ט במשנת דחרובין עד שלא כנסן לראש הגג וכו' דע"כ לא שרינן בר"פ בניו וב"ב אלא דוקא כשעדיין לא באו על מקומן אבל כשבאו על מקומן אף בניו וב"ב אסורים יע"ש ומש"ה רבינו דמיירי השתא בשכבר באו על מקומן לא חילק בין הוא לבניו וב"ב דבהכי לא שנא כיון שכבר באו על מקומן כדברי הרב מ"מ קשה למה השמיט רבינו האי דינא דמתני' והו"ל לאשמועינן דהיכא שלא באו על מקומן הוא אסור וב"ב מותרים.

איברא שעיקר דברי הרב תוי"ט ז"ל הם תמוהים בעיני שנראה מדבריו שעיקר הכרעתו לחילוק זה הביאו ממאי דיהיב רעב"ר ז"ל טעמא למאי דמוריד מהן לבהמה אף שלא נ"מ מתוך שאין החרובין מאכל לבהמה הם ויודעים שלא נ"מ ואם איתא דבניו ובני ביתו מותרים לאכו' שלא על מקומן אף בשכבר באו על מקומן אמאי הוצרך להאי טעמא ת"ל דבני ביתו נמי מותרי' ובהמתו לא עדיפא מב"ב אלא ודאי שאף בני ביתו נמי לא שרו אלא כשלא באו על מקומן ותמיהא לי טובא שמדברי הירושלמי גבי מתניתין דהמעביר תאנים בחצרו מוכח בהדיא דבהמתו חשיבא כבע"ה גופיה דפריך התם לר' דאמר אין אוכלין על המוקצה והוא אסור וב"ב מותרים מהך דחרובין דתני מוריד מהן לבהמה ומשני חרובין מאכל בהמה הם כו' יע"ש ואם כדברי התי"ט דבהמה חשיבא כב"ב ולא כבע"ה גופיה מאי פריך מינה לרב הא איהו נמי לא קאמר אלא דבע"ה הוא דאסיר אבל ב"ב מותרים אלא ודאי דס"ל להירושלמי דבהמה חשיבא כבע"ה גופיה ומש"ה פריך מינה לר' והטעם לזה נראה ברור דבהמה כיון שמוטלים מזונותיה עליו דבעל הבית חשיבא כגופיה וכמ"ש הר"ש גבי הפועלים בזמן שיש עליו מזונות יע"ש וכבר עלה על דעתי ליישב מה שהשמיט רבינו האי דינא דמתניתין מפני שהוא ז"ל סבור דרב דאמר אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומן לאו על ב"הב דוקא קאמר אלא אף לבניו וב"ב

מותרים ומאי דקאמרי בירושלמי דרב כר' ואלו ר' קאמר הוא אסור ובני (בניו) [ביתו] מותרים לאו אכולה מלתא קאמר דס"ל לרב כותיה אלא על בעל הבית דוקא ולאפוקי מעולא דלא אתי כרבי אפילו בחדא ואף דלמאי דהוה מוקי תלמו' דעולא כר"מ פריך איכר"מ ואפי' ב"ב נמי וה"נ אמאי לא פריך השתא הכי הא ל"ק משום דהשתא אשכח טעמא לחלק בין הוא לבין בניו משא"כ אלו הוה אתי כר"מ ליכא שום טעמא לחלק ומש"ה פרי' שפיר דאי ס"ל כר"מ אפילו בני ביתו נמי ומה טעם יש לחלק ביניהם ומש"ה נייד מר"מ ומוקי לה כרבי אף שר' גופיה לא חלק בהכי והשתא ניחא דפריך ליה ר"י ן' שאול לר' מההיא דחרובין אף דההיא מיירי בבהמה משום דרבי לא חלק בהכי ואמר סתמא אין אוכלין אבל ודאי דלתנא דמתני' ל"ק מההיא דחרובין משום דבהמתו חשיבא כב"ב דשרי ומעתה רבינו שפסק כותיה כר' לא חילק בין הוא לבין בניו כאמור.

אבל אחר ההתבוננות בה דבר זה לא יתכן כלל וכלל דא"כ אדפריך ליה ר"י ן' שאול לרבי מההיא דחרובין תקשי ליה ממתני' דהכא דקתני בניו וב"ב מותרים ור' קאמר סתמא אין אוכלין ואי הוה ק"ל מהכא לא הוה אשכח פירוקא כדפריק להה' דחרובין ותו דבההיא סוגייא גופה מוקי למתני' דתאנים כרבי מדקתני המעביר לקצות הא לא לקצות לא מני ר' היא יע"ש ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה וצ"ע. ודע שראיתי להר"ב במ' ביצה דל"ה ע"ב שכתב גבי משנתינו וז"ל המעביר תאנים בחצרו דוקא בחצרו שהוא מקום מיוחד ליבשן ותו לא ממליך אבל במקום אחר לא בניו וב"ב אוכלין ובירושלמי דמסכת מעשרות פליגי אי דוקא בניו וב"ב אבל הוא עצמו אסור או אפי' עצמו ופי' בתוספות דטעמא דמאן דאסר לעצמו משום דלגבי בעל הבית הוי כנ"מ משום שאם ירצה לאוכלן עכשיו יאכל והוי כנ"מ אבל בניו לא עד שיתייבשו עכ"ל מבואר יוצא מדבריהם שבעל הבית גופיה אפילו במקום המוקצה אסו' והוא תימ' שמדברי הירוש' מוכח שב"ה שלא במקו' המוקצ' דוקא הוא דאסור ובני (בניו) [ביתו] אפילו שלא במקום המוקצה מותרים היפך דברי הראשונים דהא עלה דאמר רב הוא אסור אמרו דאתי כר' דאמר אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומן משמע שעל מקומן מיהא מותר ואין לומר שאין אוכלים דקאמר ר' היינו לב"ב אבל בעל הבית עצמו אפילו על מקומו אסור ומאי דקאמר תלמו' רב כר' היינו נמי משום דס"ל לרב שהוא עצמו אסור לעולם הא ודאי ליתא שאם כן דר' מיירי בבניו וב"ב אם כן רבנן דפליגי עליה ואמרי שאוכלים על המוקצה שלא על מקומן מיירו נמי בבניו וב"ב ואם כן קשה דהיאך מדמי תלמו' מחלוקת דעולא ורב בפלוגתא דר' ורבנן דהא רב ועולא כ"ע מודו בעיקר דינא דמתני' דבניו וב"ב אינם אוכלים אלא בחצר שהוא מקום מיוחד ליבשן והיאך דימה זה לזה וקרב זה אל זה וכעת צ"ע אצלי.

הלכה יח

החרובין עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהם לבהמה ופטור מפני שהוא מחזיר את המותר ליבש. ע"כ. כך היא שנוייא בפ"ג מה' מעשר וכ"כ הר"ש שהוא מחזיר את המותר למוקצה וכל היכא דמותרו חוזר לא טביל כדאמרינן בסוף המביא עכ"ל וכ"כ הרע"ב ונראה ודאי שזו היא כונת רבינו ועיין בהרב תי"ט וקצת קשה לי דאיך פסק רבינו להאי סתמא דהא משמע התם בסוף המביא דהא דאמרינן כל היכא דמותרו חוזר לא טביל אינו אלא לר"א שאמר מן המעטן טהור טהור מן המעטן טמא טמא אבל לרבנן דפליגי עליה ואמרי שאין לחלק בהכי ולית להו האי סברא דמותרו חוזר וכ"כ רבינו לקמן בפ"ה הח"י ואם כן איך פסק להאי סתמא דאתי כר"א וי"ל בין אכילת אדם לבהמה דבבהמה הקלו.

האמנם הא ק"ל טובא מהך מתני' למ"ש רש"י בדוכתי טובא בברכות דל"א ד"ה במוץ שלה כו' ובפסחים ד"ט ד"ה ואבע"א ובנידה דט"ו ד"ה כדי להאכיל וכן בע"ז דאכילת בהמה אפילו אכילת קבע דידה חשיבא עראי וכן כתב הר"ש בריש מסכת פאה והתוספו' במנחות דס"ו ע"ב ד"ה כדי להאכיל לבהמתו ואם כן אמאי הוצרך תנא דמתניתין למיהב טעמא דמותרו חוזר דהא האי טעמא לא בעינן אלא לאפוקי שלא יהיה אכיל' אכילת קבע ובבהמה לפי דבריהם הא לא שייכא האי טעמא וצ"ע והיותר תימא על מרן שלעיל בהל' ו' הוקשה לו ע"ד רש"י הללו ממ"ש רבינו בפרקין הל' ך' ולא פנה למ"ש הכא בדין זה הקודם שהיא משנה ערוכה ודוק.

פרק ה

הלכה כג

שורש שבת קובע למעשר היה **אוכל באשכול וכו' וחשכה עליו שבת כו' ואם הניחו לאחר השבת הרי זה גומרו**. ע"כ. עיין בדברי מרן שתמה על דבריו ממה שפסק גבי חצר כרבי יאושע וכאן פסק כר"א ומה שהונח לו בהגיה דברי המשנה ע"ש והן אמת שכ"כ רבינו בפירוש המשנה אמנם גירסא זו היא תמוה ליוצא ולבא בסוגיית הגמרא והרב המגיה לס' מש"ל עמד ע"ז ליישב הסוגיא ואחר המחילה אין בכל דבריו טעם כעיק' כמו שאבאר לקמן בס"ד.

אך את זה חזי הוית להרב הנז' בראש דבריו שעמד על דעתו לומר דשרי לעשר בשבת דבר שלא נ"מ והביא דמיון ראיה לזה ע"ש ולע"ד ליתא כלל שא"כ סוגיא דסוף המביא הויא תיובתיה דדייק תלמו' לר"א דשבת קובע למעשר ממתני' דקתני עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית וכו' ודייקינן דוקא שביעית שהמעשר אינו נוהג בה הא בשאר

שני שבועי אסור משום דשבת קבעא למעשר ואם איתא דשריא לעשר בשבת דבר שלא נ"מ אכתי קשה אמאי לא נקט לה בשאר שני שבוע נמי וליעשרינהו בשבת וליכול ותו איכא למידק עלה דהאי מלתא ממה ששנינו בפרק במה מדליקין ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין כו' אבל מעשרין את הדמאי ומערבין כו' ומוקמי' לה בגמרא בעירובי חצרות דרבנן ומשמע דוקא ס' חשכה אבל ודאי חשכה לא.

עוד ראיתי לו ז"ל שכתב ע"ש רש"ל שגירסת הר"ש היא כגירסת רבינו ומלבד שאין הכרח בדברי הר"ש לזה עוד בה שמדברי הר"ש בפ"ט דמעשר מ"ט נראה בהדיא שגריס כגירסתינו יע"ש וליישב גירסת רבינו שבפירוש המשנה עיין בספר ראשון לציון שדבריו נכונים ועוד נראה לומר דמאי דפריך תלמו' מהך מתני' הוא ממאי דמפשט פשיטא ליה לבעיין דלכ"ע שבת קובע למעשר בדבר שנ"מ ולא קא מבעיא ליה אלא בדבר שלא נ"מ ואהא קשיתיה מהך מתני' דר"י פליג ואמר יגמור אפי' באשכול דהוי דבר שנ"מ ודלא כמו שפי' רש"י ובא התירוץ לזה כדאמר ר"ן כלומר ודאי דשבת קבעה למעשר אמנם היינו דוקא ליומיה אבל אחר השבת יגמור והשתא באו דברי רבי' על נכון וצ"ל דהך דינא דאשכול הוי דבר שנ"מ וזה ברור אמנם ראיתי להה"ה ז"ל בפ"ב מה' י"ט ד"ט שעמ"ש רבינו עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית ואומר וכו' כתב וז"ל ופירש"י בשביעית שאין מעשר נוהג בה והטעם ג"כ ששבת קובע למעשר כו' ואפילו אכילת עראי כנזכר בהלכו' מעשר פ"ה וביאור דבריו שהוקשה לו אמאי לא נקט לה בשאר שני שבועי ולענין אכילת עראי והשיב שאף אכילת עראי קובע למעשר כמ"ש הרמב"ם כאן יע"ש ולפי האמור אין הכרעת ה"ה עולה יפה שהרי כתבנו דהך דאשכול הוי דבר שנ"מ ודברי ה"ה הם בדבר שלא נ"מ ומ"מ אין להק' על ה"ה ממ"ש רבינו בפ"ג דשבת אינו קובע אלא בדבר שנ"מ שהרי כתב בש"מ שאף ר"י לא אמרה אלא להיות קבועים ועומדים לעולם שבדבר שנ"מ נקבעו למעשר לעולם אבל בדבר שלא נ"מ לשבת גופיה קבעי אבל לאחר השבת מותרים.

ואחר זמן רב שכתבתי זה נדפס ספר חדש למו"ה המובהק מהרי"ן נר"ו בהל' מעשר דכ"ט ע"ג ד"ה גם שכת' ע"ד הרב מהר"י כולי וז"ל ויש לדקדק על זה מדפרכינן התם לרבא שאמר מוללין מלילות בי"ט אם כן מצינו תרומה שזכאי בהרמתה כו' ואם איתא לדבריו ז"ל אם כן אדפריך לרבא לדידיה נמי מי ניחא הא מצינו תרומה שזכאי בהרמתה בפירות שלא נ"מ ובא שבת וקבען דשרי לעשרן בשבת וע"כ צ"ל דרוב תרומה קאמר ואם כן מאי ק"ל לרבא עוד הוקשה לו לדבריו מדאמרינן בפרק המביא דל"ד ע"ב אף אנן נמי תנינן עומד אדם על המוקצה ערב שבת כו' טעמא דשביעי דלאו בר עשורי הוא

הא בשאר שני שבועי ה"נ דאסור מ"ט לאו משום דשבת קובעת והשת' אם איתא דשרי לעשרם בשבת קשה דאמאי לא תני ע"ש בשאר שני שבועי ובתנאי שיעשרם בשבת אלא משמע דלא חשיב כפירי דטבילי האידנא אלא דוקא כגון עיסה לאפרושי ממנה חלה דאי אפשר להביאה לידי חיוב מעי"ט משום דאפייתה בי"ט ניחא ליה יותר דמה"ט הוא דשרינן אפייתה בי"ט משא"כ בפירות שאפשר להביאן לידי חיוב בעי"ט והביא עוד דברי התוס' דביצה די"ג מה שהקשו על פירוש רש"י ומה שתירץ רבו של הרב ז"ל וכתב שדברי התוספות נכונים על פי האמור והכריח הדבר מדפרכינן לרבא דאמר מוללן אם כן מצינו תרומה שזכאי בהרמתה כפירות או חיטין שנ"מ מעי"ט והכניסן לבית ביו"ט דהשת' כיון דהוטבלו בי"ט הו"ל כפירות דטבילי האידנא ומפריש מהן בי"ט אלא ודאי משמע דמה"ט לא חשיבי כפירו' דטבילי האידנא כדי שיוכל להפריש מהן בי"ט כיון דבידו להכניסן מעי"ט ולהביאן לידי חיוב תרומה מעי"ט ולא דמי לעיסה כו' דהתם שאני דאינו יכול להביאן לידי חיוב מעי"ט משו' דאפייתה בי"ט ניחא ליה כו' יעש"ב.

ולע"ד הא ליתא דאם איתא לחילוק זה היכי קאמר תלמודא לפי גירס' התוס' ולרבי משכחת לה כגון שהכניס שיבולין לעשות מהן עיסה ונמלך עליהן למוללן בי"ט דטבילא ביומיה ומתוך כך הוצרך לומר מאי תרומה רוב תרומה והשתא כיון דהיכא דבידו להביאה לידי חיוב תרומה מעי"ט והביאן בי"ט לא חשיבי פירי דטבילי האידנא ואינו יכול להפריש מהן תרומה ה"נ בנמלך עליהם בי"ט למוללן מלילות נמי כיון דבידו היה להכניסן מעי"ט למלילות והיה חייב להפריש מהן תרומה מיד כמ"ש התוס' קודם לזה דלר' דאמר הכניסן למלילות זהו גרונם חייב מיד להפריש מהן תרומה ואינו זכאי בהרמתה בי"ט משום דהו"ל פרי דטבילי מאתמול א"כ השתא נמי דהכניסן לעיס' ונמלך עליהן למלילות אינו יכול להפריש מהן תרומה בי"ט א"ו דחילוק זה ליתיה אלא אפי' היה בידו להביאן לידי חיוב תרומ' מעי"ט כל שלא הביאן לידי חיוב מעי"ט והביאן בי"ט שרי ליה להפריש מהן תרומה בי"ט דומייא דחלה וע"כ לא אסרו להרים תרומות בי"ט אלא היכא דבאו לידי חיוב גמור מעי"ט וההכרח שהכריח מו"ה נר"ו מדפרכינן לרבא א"כ מצינו תרומה שזכאי בהרמתה כו' דלדידיה נמי תיקשי ליה דהא מצינו תרומה דזכאי בהרמתה בכה"ג שכתב הרב שהכניסן לבית בי"ט הא ל"ק כלל דלדברי הרב היא היא מאי דקאמר תלמודא בתר הכי דלר"מ נמי משכחת לה בהכניסן לשבולים לעיסה ונמלך עליהן בי"ט למלילות וכבר כתב הרב אמאי לא קאמר נמי דלרבי משכחת לה בהכניסן למלילות בי"ט דעדיפא מינה קאמר ואורחא דמילתא נקט וכמ"ש לשונו לעיל גם מה שהכריח עוד מו"ה נר"ו מההיא דפ' המביא יש לדחות דאע"ג דשרי לעשרן בשבת

נקט לה תנא דמתני' בשביעית דלא מחסרה בתר ההזמנה שהזמין מע"ש מידי דבהזמנה לבד מצי לאכול מהן בשבת ומשום דאורחא דמילתא הוא דאין דרך בני אדם לעושרן בשבת משום טירחא נקט לה בשביעית דלא בעי לעשר ואה"נ דאי בעי למטרח ולעשר שפיר דמי ותלמו' דייק שפיר ממתני' דאף פירות שלא נ"מ שבת קובעתן דאי לא אכתי מצי שפי' למנקט לה בשאר שני שבועי דלא בעי לעשרן ומאי דקאמר אף בשאר שני שבועי ה"נ דאסור לאו דאסור לעשרן בשבת קאמר אלא דאסור לאכול מהן עד שיעשר קאמר וכיון דבעי לעשרן ולאו אורחא דאינשי לעשרן בשבת להכי נקט לה בשביעית שאין מעשר נוהג בה ודוק.

איברא דאני בעוניי לא נהירא לי האי דינא דמוהר"י כולי ז"ל מטעמא אחרינא דבדבר שלא נ"מ היכי שרינן לעשר ולהרים תרומה אפילו בחול דמשנה ערוכה שנינו בספ"ק דתרומות אין תורמין מדבר שלא נ"מ על דבר שלא נ"מ וילפינן לה מדכתיב כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב דהיינו מדבר שנ"מ על דבר שנ"מ ואי לאו דרבייה קרא שאם עבר ותרם שתרומתו תרומ' לאו תרומתו תרומה כיון דעבר אמימרא דרחמנא וכמ"ש הר"ש ז"ל וליכא למימר דכיון דהוא בעי למיכל חשיב כנ"מ דשרי להרים ולעשר מהם דהרי מבואר הוא בסוגייא דפ' המביא דל"ה שאין הדבר תלוי בו אלא ברוב בני המקום כדאיתא התם בסוף הפרק יע"ש וכיון שכן עכ"ל דכי אמרינן דשבת קובעת למעשר ואפילו בדבר שלא נ"מ היינו לענין איסורא דאסיר למיכל מינייהו עד שיגמרו מלאכתן ויעשרן אבל ודאי כל שלא נ"מ אסור לעשרן לכתחילה. ועיין לקמן במה שאכתוב ע"ד רש"י דפ' המביא עלה דמתני' דעומד אדם על המוקצה דאין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה יע"ש סוף דבר דמ"ש הרב בשם רבו דהמכניס פירותיו לבית בי"ט דהשתא הביאן לידי חיוב להרים מהן תרומה בי"ט הם דברים ראויין אליו לפי סוגייא דביצה ואין טענותיו של מוה"ר נר"ו מכריחות לדחות דבריו ז"ל כמובן.

ואולם אני מסתפק אם באו לאדם פירות טבולין בי"ט אם יכול להרים מהן תרומה ביום טוב דכיון שלא היו הפירות אצלו בערב יום טוב כדי להפריש מהן תרומה הוה ליה כפירות שלא היו טבולין מערב יום טוב וטבילי האידנא דשרי וכהכניס פירותיו לעיסה ונמלך עליהן בי"ט למלילות דשרינן בפ"ק דביצה או דילמא שאני הכא דבמקום שהיו הפירות בעי"ט כבר היו טיבולין אע"פ שלא היו בידו לא פלוג רבנן דעיקר גזרתם היא דפירות דטבילי מאתמול אסור להפריש מהן תרומה בין היו בידו בין לא היו בידו וכעת לא מצאתי גלוי לזה אמנם הסברא נוטה לומר דכל כה"ג דטבילי מאתמול לא היה אפשר לו להפריש מהן תרומה מעי"ט אסור להפרי' בי"ט ולא התירו אלא כי הא דפ"ק דביצה

וכהרמת חלה דלא טבילי מאתמול כלל וכעין זה מצאתי להתוס' בפ"ק דמגילה ד"ז לענין אוכל נפש שאפשר לעשות מעי"ט שכתבו דדוקא בשאי אפשר לעשותו מאתמול משום קלקול דאוכל הוא דשרי אבל אין קלקול באוכל עצמו אע"פ שלא היה אפשר לו לעשותו מאתמול משום שלא היה בידו אסור לעשותו.

ודע שרש"י בפ' המביא ד"ה על מה ששנינו שם עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית כתב שם וז"ל בשביעית שאין מעשר נוהג בה ואינו מחוסר אלא הזמנה וה"ה במעושר ובשאר שני שבועי אלא אורחא דמיל' נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרו' וצימוקים הן סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה עכ"ל ולכאורה לפום מאי דמסיק הש"ס שם בפ' המביא דכי אתי רבין אמר רבי יוחנן דשבת אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ולא בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומוקצה דמתניתין הוי דבר שלא נ"מ כדמוכחא כולה סוגייא אכתי הוה מצי תנא למתני סתמא עומד אדם על המוקצה ע"ש ואפילו בשאר שני שבועי ואומר מכאן אני אוכל למחר ואוכל למחר אכילת עראי דהא אינו מחוסר אלא הזמנה אפילו בשאר שני שבועי אלא כיון דמסקינן בסוגייא דפ' המביא דלר"א שבת קובעת למעשר ואפי' בדבר שלא נ"מ ולרבנן נמי כל היכא דקאמר מכאן אני אוכל קבע ליה בדבוריה א"כ שפיר כתב רש"י דמשו"ה לא נקיט תנא דמתני' להאי דינא בשאר שני שבועי ובמעושר משום דאורחא דמילתא כו' דכל שאינו מעושר אסור לאכול אפילו אכילת עראי בין לר"א ובין לרבנן אם משום דשבת קבעתו לר"א ואי משום דבוריה דקאמר אני אוכל למחר לרבנן דר"א ורבינו בפ"ב מה' י"ט ה"ט כתב כלשון הזה העומד על המוקצה מעי"ט בשנת השביעית שכל הפירות הפקר צריך שירשום ויאמר מכאן ועד כאן אני נוטל ואם לא רשם לא יטול עכ"ל הנה הוא ז"ל פסק כרבנן דר"א דמתני' אבל שינה מלשון המשנה דקתני מכאן אני אוכל והוא ז"ל נקט אני נוטל ומהסוגייא משמע דדוקא כי קאמר אני אוכל קבע ליה וכדכתב רש"י דאיהו אחשביה בדבוריה דקראו אכילה אבל בלשון אני נוטל אין לשון אכילה ולא קבע ליה בדבוריה וכיון שכן קשה לכאורה למה נקט רבינו דינו בעומד על המוקצה ע"ש בשביעית כיון דהוא ז"ל פסק בפ"ג מהלכות מעשר כר' יוחנן דשבת אינו קובע אלא בדבר שנ"מ אבל בדבר שלא נ"מ אינו קובע דהשתא לדידיה ליכא לתרוצי כמ"ש רש"י דמשו"ה נקט לה בשביעית שאין מעשר נוהג בה דהא בשאר שני שבועי נמי אין מעשר נוהג בה דהא מוקצה הוא שלא נ"מ וגם ליכא קביעותא בדבוריה דהא אני נוטל קאמר.

מיהו הא ל"ק כלל דאע"ג דלא אחשביה בדיבוריה דלא קראו אכילה מיהו כיון דרשם ואמר מכאן ועד כאן אני נוטל למחר הו"ל כנוטל זתים מן המעטן ונתן לפניו דאמרי'

שם בסוגייא דפ' המביא דלרבנן דר"א אע"ג דמותרו חוזר חייב לעשר דאדעתא למיכל שקלינהו ושוייה אכילת קבע ה"נ ע"י מעשה הרשימה שוייה אכילת קבע כאלו נתנו לפניו לאכול וההיא דאמרי' התם גבי רבנן דר"א כיון דאמר מכאן ועד כאן אני אוכל קבעה ליה לאו דוקא דאמר כי האי לישנא דאני אוכל דאפי' אמר אני נוטל נמי שוייה קבע ברשימתו ומ"ש רש"י דאיהו אחשביה בדיבוריה דקראו אכילה גבי ר"א קאמר הכי דליכא מעשה דרשימה בידו ולא בעי שיאמר אלא מכאן אני אוכל כדתנן במתני' אבל לרבנן ודאי אע"ג דלא קאמר כי האי לישנא דינא הכי כנלע"ד בדעת רבינו.

ואולם ראיתי לה"ה שהביא לשון רש"י שכתב דה"ה במעושר ובשאר שני שבועי וסיים עוד וכתב והטעם גם כן ששבת קובעת למעשר בשאר שני שבועי ואפי' אכילת עראי כנזכר בפרק ה' מה' מעשרות עכ"ל מבוארים דבריו דס"ל דמשום דשבת קובעת למעשר הוא דדייק רבי' ונקט לה בשביעית ולא משום דאיהו שוייה קבע במעשה הרשימה והדרא קושיין לדוכתא דפירות שלא נ"מ פסק רבינו בפרק ג' מהל' י"ט כר"י דאין שבת קובעתן. וכי תימא הרי כתב רבינו בספ"ה מה' מעשר דאם היה אוכל באשכול וחשכה עליו שבת הרי זה לא יגמור אותו בשבת יע"ש הרי דס"ל דשבת קובע אף דבר שלא נ"מ דהא אשכול דבר שלא נ"מ הוא כמ"ש רש"י שם בפרק המביא אפשר לומר דרבינו סובר דאשכול הוי דבר שנגמר' מלאכתו וכמ"ש רש"ל בספר יש"ש סימן כ"ג ועכ"ל כן כי היכי דלא תיקשי דברי רבינו אהדדי דבפ"ג פסק בהדיא דשבת אינו קובע דבר שלא נ"מ אבל נראה דה"ה סובר בדעת רבינו דההיא דאשכול דבר שלא נגמרה מלאכתו הוא וכמ"ש רש"י ולא קשיא ממ"ש בפ"ג דשבת אינו קובע דשנ"מ דהתם אינו קובע לעולם קאמר שיהא אסור אף בחול אבל לשבת עצמו סבירא ליה דאסור והיינו ההיא דאשכול שכת' רבינו בספ"ה דלא יגמור בשבת אבל לאחר השבת יגמור וזהו שכתב כאן כנזכר בה' מעשר פ"ה והיינו ההיא דאשכול.

ודע דלפי מ"ש ה"ה בדעת רבינו דמאי דנקט לה בשביעית הוא משום דאין מעשר נוהג בו דאילו בשאר שני שבועי צריך לעשר אפי' לאכילת עראי משום דשבת קובעת למעשר כו' מבואר יוצא מדבריו דלדעת רבי' כי היכי דשבת קובעת למעשר ה"נ י"ט קובעת למעשר דאכילת עראי די"ט נמי חשיבא כמו שבת שהרי רבי' בדין זה קאי ביו"ט ואפי"ה נקט לה בשביעית ולא בשאר שני שבועי מיהו לפי מה שכתבנו אנן יד עניי בדעת רבינו אין ראיה ועיין במ"ש רש"י בפ"ק דביצה ד"ב ד"ה ואמר כו' יע"ש ונלע"ד להביא ראיה דאכיל' יו"ט קובעת למעשר כשבת מאותה שאמרו פע"פ דק"ה ע"א רב חנניה בר שלמיא סבא ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב המנונא סבא אמרו ליה זיל חזי

אי מקדיש יומא נפסיק ונקבעיה לשבתא אמר להו לא צרכיתו שבת קבעא נפשה דאמר רב כשם ששבת קובעת למעשר כך שבת קובעת לקידוש ע"כ הרי דמה"ט דשבת קובעת אין צריך להפסיק לקידוש אלא פורש מפה ומקדש ובקידוש דיו"ט נמי הכי הוא וכמ"ש רשב"ם ז"ל ד"ק ע"א ד"ה א"ל רשב"ג וכמ"ש הטור ומרן בא"ח סי' תע"א ס"ו יע"ש.

והנה מרן בכ"מ בדין זה דהיה אוכל באשכול הוק' לו על רבינו למה פסק דלמוצאי שבת יגמור דזה דלא כר' יאושע דהלכתא כוותיה וכתב וצ"ל דרבינו גריס גבי חצר כגירסת ספרים דידן וגבי שבת גרי' איפכא לא כשאמר ר"א יגמור ימתין למ"ש אלא בשבת עצמו יגמור ומינה נשמע לרבי יאושע דאמר לא יגמור היינו בשבת דוק' אבל אם הניחה יגמור עד כאן לשונו ומלבד דנר' דאשתמיט למרן גירסת רבינו שבפי' המשנה דגריס גבי שבת רי"א יגמו' ור"א אומר לא יגמור ולגירסא זו גריס נמי בדרבי נתן בגמ' ולא כשאמר רבי יאושע יגמור בשבת אלא יגמור למ"ש ונמצא דפסק רבינו כר"י וכדרבי נתן וכ"כ מהר"י קורקוס והרדב"ז ז"ל שם וכן כתב רש"ל בישו"ש סי' כ"ג עוד זאת דגירסא זאת שהמציא הרב ליישב דברי רבינו מעלנא אית לה בסוגייא דשמעתין ומפקנא לית לה דמעיקרא פריך הש"ס מר"א לר"א דאיהו קאמר דשבת קובע דבר שלא נ"מ והכא גבי אשכול קאמר איפכא דיגמור בשבת ומאי קמשני לפי גירסת מרן דהשתא נמי קאמר דיגמור בשבת ומה שרצה ליישב בזה מוהר"י כולי בהגהת מש"ל ע"פ מה שצדד לומ' דשרי לעשר בשבת דבר שלא נ"מ ור"א ור"י פליגי בהכי דר"א סבירא ליה דשרי לעשר בשבת ור"י סבירא ליה דאסור והיא גופא קמ"ל רבי נתן דבשבת עצמו יגמור לר"א על ידי שיעשר לא יכולתי להבין מה תיקן בזה דאם כן אכתי תקשי ליה למרן דרבינו פסק כר"א דשרי לעשר בשבת דבר שלא נגמר מלאכתו וכמו שדקדק הוא מלשונו וזה דלא כר"י דהלכתא כוותיה גם עיקר הדין שרצה לצדד דשרי לעשר בשבת דבר שלא נגמר מלאכתו סוגייא דשמע' הוייא תיובתיה וכמ"ש בתחילת דברינו והנכון מ"ש עוד הרב הנז' דלפי גירסת מרן הלזו תירוץ הגמ' הוא באומרו התם כדקתני טעמא לחוד והכוונה דהאי טעמא דקאמר רב אשי הכא יגמור משום דהתחיל בהתר הוא וכדקתני בהדייא היה אוכל באשכול ובתר הכי מייתי הש"ס ההיא דר' נתן ואיכא למי' דלפי גי' זו שהמציא מרן אית לן למיגרס נמי תניא ר' נתן אומר והיא מילתא באנפי נפשה ודוק ומ"מ לפי גירסת רבי' שבפי' המשנ' לא הי"ל למרן לידחק בזה דשפי' פסק כרבי יאושע.

וראיתי לרש"ל בישו"ש סי' כ"ג שתמה על גי' רבי' שבפי' המשנה מסוגייא דפ' המביא דפריך מר"א לר"א ולגיר' זו ל"ק כלל דה"נ קאמ' ר"א דלא יגמו' יע"ש ולע"ד ל"ק כלל דלפי גי' זו כי פריך הש"ס שם בפ' המבי' לאו אדר"א קפריך וכמו שפרש"י אלא אר"נ

קפריך דקאמר תלמוד ערוך הוא בידינו דשבת קובעת בין בדבר שנ"מ בין בדבר שלא נגמר מלאכתו ועל זה פריך שפיר מר' יאושע דהלכתא כוותיה לגבי ר"א ואיהו סבירא ליה גבי אשכול יגמור אף דהוי דבר שלא נגמר מלאכתו ואיך קאי ר' יאושע היפך תלמוד ערוך שבידינו ומשני שפיר דמודה ר"י דבשבת עצמו אסור כדר"ן וקאי כתלמו' שבידינו ואע"ג דמעיקרא הוה בעי הש"ס למימר דרבנן דר"א ס"ל דבשבת אינה קובעת אלא היכא דשוייה קבע בדבוריה היינו כי היכי דלא לסייעי ממתני' כדקאמר מר זוטרא ומדחא הוא דקמדחינן אבל לרב נחמן דאמר תלמוד ערוך הוא בידינו ודאי דרבנן דר"א לא קיימי לבר מהלכתא כמובן וגירסת רבינו הלזו נוחה יותר בסוגיית הש"ס דהשתא שקיל וטרי הש"ס בדר"י דהלכה כוותיה ולא בדר"א דשמותי הוא וניחא נמי הא דקאמר הש"ס שבת לאפוקי מדהלל ולא קאמר לאפוקי מדר"י דהשתא ר"י קאי כותיה דרבי יאושע וכי קאמר ר' יוחנן דשבת אינו קובע בדבר שלא נ"מ היינו שאינו קובע לגמרי אבל לשבת עצמו קובע שהרי רבינו פסק בפ"ג דמעשר כר' יוחנן ופסק כר' יאושע בההיא דאשכול מה שא"כ לפי גי' רש"י דגריס בדר"י לא יגמור ומשמע דאפי' למ"ש קאמר דלא יגמור דמדר"א נשמע לר"י כמ"ש מרן כ"מ ז"ל דא"כ רבי יוחנן קאי דלא כר' יאושע וכמ"ש הרב ח"ה שם גם רש"ל ביש"ש סימן כ"ג הכריח מתוך כך דאשכול דפליגי ר"א ור"י הוי דבר שנ"מ כי היכי דתיקום ר' יאושע כוותיה דר' יוחנן יע"ש.

ודע דלפי שיטת רש"י ר' יוחנן פליג אר' יאושע וקאי כר"א וכמו שכתב הר"ב בשיטת מקובצת בשם רבו ז"ל וז"ל הקשה הרשב"א דא"כ רבי יוחנן פליג אדרב נחמן דאמר תלמוד ערוך הוא בידינו כו' ומורי הרב נר"ו פי' דר"ן ור"י לא פליגי דביחידינהו לשבת כ"ע מודו דשבת קובעת לעולם ובלא יחידינהו לא קבעה אלא ליומיה והא דאמר ר"י שבת אינו קובעת בשלא יחדן לשבת קאמר שאינה קובעת לגמרי שיאסרו למוצאי שבת ורב נחמן דאמר שבת קובעת דמשמע לעולם בשיחדינהו לשבת מיירי והיינו דמייתי מר זוטרא ראיה ממתני' לאבוה דמיירי בשיחדינהו לשבת ומאן דדחי מתני' סבר דשבת אינה קובע אפילו לעצמה ור"א הכי ס"ל דביחוד תלייא מילתא כרבי יוחנן ור"א דאמר ימתין למוצאי שבת ויגמור מיירי בשלא יחד אותם לשבת והא דאמרינן ר"א לטעמיה דאמר תרומה קבעה וכ"ש שבת דמשמע דשבת קבעא לעולם דומייא דתרומה התם בשיחידינהו לשבת דומייא דתרומה וכולה סוגייא רהטא בהכי ובהכי ניחא לן דאמרי' בשבת לאפוקי מהלל ולא קאמר לאפוקי מר"א משו' דר"י לא פליג אר"א והא דלא קאמר לאפוקי מר' יאושע משום שכבר אמר לאפוקי מהלל וחדא מינייהו נקט עכ"ל ושיטה זו היא שיטת רש"י לע"ד שכתב שם בפרק המביא בד"ה דשבת קובעת וז"ל אם יחדה

לשבת אסורה אף למ"ש ואם לא יחדה לשבת בשבת אסור לכל שאכילתם לעולם קבע היא קרויה אבל למ"ש מותר כדלקמן ואי ס"ל ז"ל דכי קא' ר' יוחנן לקמן דשבת אינו קובעת דבר שלא נ"מ אפי' לשבת עצמו קאמר איך כתב ז"ל כדלקמן וזה היפך ההיא דרבי יוחנן דלקמן וליכא למימר דמ"ש רש"י כדלקמן היינו מתניתי' דאשכול דקאמר ר"א יגמור ומפרש ר' נתן יגמור למוצאי שבת שמע מינה דלשבת עצמו מיהא אסור עד שיגמור דהא ודאי ליכא למימר דאם איתא דלר' יוחנן אף לשבת עצמו שרי מנ"ל לרש"י לומר דרב נחמן ס"ל כר"א דשמותי הוא ודלא כר' יאושע ורבי יוחנן נמי הכי ס"ל ועוד מה לו לרש"י השתא בדר' נחמן להביא אלינו מלתא דאייתי הש"ס לקמן בפלוגתא דר"א ורבי יאושע אלא ודאי משום דרש"י קשיתיה השתא בדרב נחמן דקאמר תלמוד ערוך הוא בידינו דשבת קובעת אף דבר שלא נ"מ שזה הוי לכאורה היפך ההיא דר' יוחנן דלקמן דקאמר דשבת אינה קובעת דבר שלא נ"מ וכמו שהקשה הרשב"א הוצרך ליישב כתירוץ הר"ב דההיא דלקמן בשלא ייחדו לשבת דלשבת עצמו קבעא וכי קאמר רבי יוחנן דלא קבעא היינו לגמרי אף לאחר השבת ונמצא דרבי יוחנן ורב נחמן שניהם דבר א' אמרו ובשיטה אחת קיימי ובהכי ניחא מ"ש רש"י לקמן ד"ה ולא כשאמר ר"א יגמור כו' וז"ל ותרווייהו אדר"א קאי דאית ליה לר"א שבת קבעא ומיהו למ"ש יגמור דלא דמיא לתנוקות שטמנו תאנים דתנן בהו לעיל למ"ש לא יאכלו דהתם לאכילת שבת יחדום וכו' עכ"ל.

ולכאורה קשה מה לו לרש"י ז"ל לתרוצי ההיא מתניתין דתנוקות אליבא דר"א דהא איכא לתרוצי שפיר דההיא מתני' אתיא כר' יאושע משום דלשיטתו ז"ל קיימי רבי יוחנן ורב נחמן כותיה דר"א מש"ה הוצרך לתרוצי ההיא מתני' דתינוקות דתיקום כותיה גם הר"ש נראה מבואר דקאי בשיטה זו שכתב הר"ב שכתב בפ"ח ממסכת תרומות מ"ד בפלוגתא דר"א ור"י וז"ל ר"א אומר יגמור כו' ולא דמי להההיא דתנוקות שטמנו תאנים כו' דהתם לאכילת שבת יחדום אבל זו לא יחדה לשבת ומיהו בפ"ב מעשרות אמר ר' יוחנן דשבת טובלת פירות שליקט לאכילתו וקדש עליהם שבת ובפ"ב דמעשרות כתבתיה ונ"ל דלא אמרו יגמור למ"ש אלא מפני שהתחיל בהיתר עכ"ל הרי מבואר דעתו דס"ל דאף לר' יוחנן שבת קובעת פירות שלא נ"מ ומש"ה הוצרך ליישב ההיא דאמר רבי יוחנן בירושלמי פ"ב דמעשרות עם ההיא דר"א דמשמע ליה דכי קאמר רבי יוחנן דשבת טובלת פירות שליקט וקדש עליהם אף בפירות שלא נ"מ קאמר ומיהו לפי תירוצו מבואר יוצא דבין לר"א ובין לר' יוחנן שבת קובעת הפירות למעשר לעולם ואפילו לאחר השבת וע"כ לא קאמר ר"א יגמור לאחר השבת אלא כשהתחיל בהיתר וקשה טובא דאם כן מה

יענה הרב להא דקאמר הש"ס שם משמיה דר' יוחנן דשבת אינו קובע דבר שלא נ"מ והלא לשיטתו ז"ל אף פירות שלא נ"מ שבת קובע אותם לגמרי לר' יוחנן וצ"ע ולשיטת הר"ב ז"ל ניחא דהא דקאמר הש"ס משמיה דר' יוחנן דשבת אינו קובע דבר שלא נ"מ אינו קובע לגמרי קאמר שיהיו אסורים אף לאחר השבת וההיא דקאמר בירושלמי פ"ב דמעשרו' דשבת טובלת פירות שקדש עליהם היום לשבת דוקא קאמר אבל לאחר השבת מותרים א"נ איכא למימר דמיירי בפירות שנגמרה מלאכתן דשבת קובעת לגמרי אף לאחר השבת כמבואר.

ועפ"י שיטה זו ניחא נמי אותה ששנינו בפרק ד' דמעשרות מ"ב ואיתי בפ"ד דעדויות משנה יו"ד כלכלת שבת ב"ש פוטרים וב"ה מחייבי' ומפרש לה בירו' דמיירי בתאנה המיוחדת לשבת וס"ל לב"ה דכיון שהיא מיוחדת לשבת שבת קובעתן למעשר ואם רוצה לאכול מהם בחול אסור עד שיעשר ופסק רבינו כב"ה בפ"א מה' מעשר הכ"ב ואם איתא דכי קאמר ר' יוחנן דשבת אינו קובע דבר שלא נ"מ אף בשיחדן לשבת קאמר שאינו קובע לגמרי הך מתני' הויא תיובתיה דהא תאנים בעודן בתאנה דבר שלא נ"מ הוא ועוד דסתמא קתני ומשמע אפילו במקו' שעושים אותם קציעות דאז סתם תאנים דבר שלא נ"מ הוא כמ"ש רש"י בסוף אותה סוגיא דפרק המביא ד"ה ה"נ מקח וכו' יע"ש ואפ"ה קתני דכיון שתאנה זו מיוחדת לשבת שבת קובעתן אלא ודאי דאף ר' יוחנן לא קאמר דשבת אינו קובע לגמרי אלא בפירות שלא יחדן לשבת אבל בפירות שייחדן לשבת ודאי שבת קובע אותם לגמרי וכדקאמר ר"נ תלמוד ערוך הוא בידינו כו' וליכא למימר דלעולם לרבי יוחנן שבת אינו קובע לגמרי אפילו בפירות שיחדן לשבת כל שלא נ"מ וההיא דכלכלה דב"ה מחייבין דלא כר' יוחנן דב"ה לשיטתם אזלי וכבר אמרו בשמעתין דר' יוחנן ס"ל דלא כב"ה דאמרי בההיא דהמעמר פירות וקדש עליהם היום דאסורים דהא ודאי ליתא דאם איתא דר' יוחנן לית ליה הא דכלכלת שבת למה לא מייתי לה הש"ס ותאמר לאפוקי מהא דתנן גבי כלכלת שבת ומייתי ההיא דהמעמר פירות שאינה שנויה בסדר המשנה ועוד דהא דכלכלה עדיפא דמיירי בשיחדה לשבת ואפ"ה פליג עליה ר' יוחנן ועוד שהרי רבינו פסק כר' יוחנן דשבת אינו קובע דבר שלא נ"מ ואפ"ה פסק ההיא דכלכלת שבת אלא ודאי דס"ל דאף ר' יוחנן מודה בה דכיון שהיא מיוחדת לאכילת שבת אפילו דהוי דבר שלא נ"מ שבת קבעה אותה לגמרי ואפילו לאחר השבת או קודם השבת.

זאת תורת העולה דשבת קובעת למעשר אפי' דבר שלא נ"מ ואפילו לאחר השבת כשיחדה לשבת וכשלא יחדה לשבת בשבת מיהא אסו' אבל לאחר השבת שרי וזו היא

שיטת רבו של הר"ב ושיטת רש"י ושיטת רבינו ז"ל ועיין במ"ש רש"י בפרק במה מדליקין עלה דמתניתין דג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עשרתן כו' וז"ל עשרתן פירות האילן לאכילת שבת שאף אכילת עראי של שבת קובעת כדאמרינן בסוף המביא עכ"ל ולהר"ש ז"ל לפי מ"ש בפ"ח דתרומות מ"ד מבואר דס"ל דאף בשלא יחד הפירות לשבת שבת קובעתן לגמרי כל שקדש עליהם היום ואפילו לאחר השבת זולת אם התחיל לאכול מאותם הפירו' בחול שאם קדש עליהם היום אסור לאכול מהם עד לאחר השבת ואז מותר וסוגיא דפרק המביא לית לה פתרי לפי שיטה זו וצ"ע ודע שדבר שלא נ"מ מקרי פירות שרוב בני המקום רגילים לאוכלם עד אחר שיבשו כגון תאנים עד שעושים אותם קציעות וכן ענבים עד שעושין אותם יין וכיוצא ואף על פי שרגילין לאוכלם בעודם לחים אפילו דאיכא אינשי דאכלי ואיכא אינשי דלא אכלי מקרי דבר שלא נ"מ וכדמשמע מהא דתנן ומייתי לה הש"ס בסוף המביא הלוקח תאנים מע"ה במקום שרוב בני אדם דורסן אוכל מהם עראי וכו' ופירש"י שרוב בני המקום עושים תאניהם קציעות ודורסין אותם בעיגולים הוו להו סתם תאנים דבר שלא נ"מ ע"כ הרי שאעפ"י שהוא לוקח אותם לאכו' בעודם לחים אזלינן בתר רוב בני המקום אם דורסין אותם מקרי דבר שלא נ"מ ומדדייק תנא למיתני רוב בני אדם משמע דאם איכא אינשי ואיכא אינשי והוו מחצה על מחצה מקרי דבר שנ"מ ולפ"ז ק"ל דאם כן מאי האי דדייק הש"ס שם ממתני' דקתני ועוד אמר ר"א עומד אדם על המוקצה דשבת קובעת דבר שלא נ"מ והא רש"י ז"ל כתב במתניתין דעומד אדם על המוקצה מיירי במוקצ' דהזמנה מועלת לו כגון אחזי ולא אחזי דאמרינן באין צדין דכ"ו והתם קאמר הש"ס כיון דאיכא אינשי דאכלי ואיכא אינשי דלא אכלי אזמניה גלי דעתיה דאכיל כו' יע"ש וכיון שכן אכתי ליכא ראיה ממתניתין כלל דאיכא למימר דמוקצה דמתני' דבר שלא נ"מ הוא דאיכא אינשי הכי והכי והו"ל מחצה על מחצה ומש"ה שבת קובעתן כיון דגלי דעתיה שרוצה לאכול מהם ומש"ה נקט בשביעית שאין מעשר נוהג בו וי"ל ודוק.

ודרך אגב ראיתי לעמוד בדברי רש"י ז"ל שם בס"פ המביא עלה דאמרינן ש"מ תלת וכו' וש"מ מעשרין דמאי מעם הארץ וכתב רש"י שם וז"ל כשבא לעשרן מעשרן דמאי כו' ולא אמרינן הני ודאי לא מעשרי דקודם גמר מלאכה לא עשרינהו ע"ה דקסבר האי תנא יש שמעשרין קודם גמר מלאכה ומידה הנוהגת היא ותלי' לקולא עכ"ל וזה נראה היפך מ"ש רש"י שם במתני' דאורחא דמילתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות וצימוקים הן סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה עכ"ל וכבר ראיתי בשיטת הר"ב ז"ל שכתב ע"ד רש"י דמתני' וז"ל ולא נהיר דבגמ' מוכח שרגילים לעשר קודם

גמר מלאכה אלא מתני' נקט לשון שהוא זר כיון דנחית למתני יתורא ולמידק כולה מתני' מאי שיאטיה דשביעית הכא עכ"ל יע"ש וקשיא לי טובא דהא תנן בספ"ק דמסכת תרומות שאין תורמין מדבר שלא נ"מ על דבר שלא נ"מ וילפינן לה מדכתיב כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב דהיינו מן הגמור על הגמור ואם לאו דרבייה קרא שאם עבר ותרם שתרומתו תרומה לא היה תרומה כיון שעבר אמימרא דרחמנא וכמ"ש הר"ש וכיון דאיכא איסורא להפריש מדבר שלא נ"מ היאך תהיה מידה זו נוהגת ובמ"ש בברייתא דקסבר האי תנא יש שמעשרין קודם גמר מלאכה ומידה נוהגת היא לא קשיא כ"כ דדוקא גבי עם הארץ אמרו כן דלא דינא גמירי אבל גבי מתני' דנקט דינא בשביעית לא הי"ל לומר דמשום דסתם מוקצה אין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה מש"ה נקט דינו בשביעית דמשמע דמשום הרגל בעלמא הוא והיל"ל דמשו' דאיכא איסורא דאורייתא לעשר קודם גמר מלאכה מש"ה נקט דינו בשביעית והיותר תימא מ"ש הר"ב דבגמ' מוכח שרגילין לעשר קודם גמר מלאכה כו' דעכ"ל דלא אמרו בגמרא כן אלא דוקא גבי עם הארץ אבל בשאר אינשי דגמירי ודאי דאיכא איסורא ומש"ה נקט תנא דמתני' דינו בשביעית דבשאר שנים ודאי לאו מעושר הוא משום איסורא שאין תורמין מדבר שלא נ"מ וסבור הייתי לומר דס"ל דדוקא בתרומה ומעשר דאורייתא כגורן ויקב הוא דאיכא איסורא לתרום מדבר שלא נ"מ אבל בגרוגרות וצימוקי' ושאר פירות שהן מדרבנן ליכא איסורא אבל ראיתי להר"ש בספ"ק דתרומות שהביא אותה שאמרו בתוספתא התורם ענבים ועתיד לעשותם צימוקים תאנים ועתיד לעשותם גרוגרות בש"א צרי' לתרום שניה ובה"א אין צריך וכו' יע"ש הרי דאף בתרומת שאר פירות איכא איסורא לתרום מדבר שלא נ"מ ולב"ש אם תרם אין תרומתו תרומה והטעם ודאי משום דכל דתקון רבנן כעין דאוריי' תקון וצ"ע.

פרק יד

הלכה ח

הלוקח מן העני כו' או פלחי דבילה מעשר מכל א' ואחד ובתמרים ובגרוגרות כולל הכל ומעשר כו'. כתב הרב משנ"ל וז"ל ראיתי בירושלמי עלה דמתני' ר' יוסי ן' פדיה ר' יונה בשם חזקיה אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד ר' יוחנן עד כזיתים נבללים מתני' פליגא על ר' יוחנן עד כזיתים נבללים מתני' פליגא על ר' יוחנן ובתמרים ובגרוגרות בולל ונוטל פתר לה עד כזיתים ר' יוסי בשם ר' זעירא בדמאי התירו ע"כ והנה פשט דברי הירושלמי הללו תמוהים שהק' לרבי יוחנן ממתני' ולא הק' לר' פדיה ולרבי חזקיה דס"ל

שאין בילה אלא ליין ושמן בלבד ותירוצא דפתר לה עד כזיתים אינו מועיל אלא לסברת ר' יוחנן והנראה אצלי כו' ע"כ ולע"ד אין מקום לתמיהתו דבשלמא לחזקיה ולרבי פדיה ל"ק להו מתני' דמצו מימר דמתני' ר' שמעון שזורי היא דס"ל דיש בילה אף לשאר דברים חוץ מיין ושמן כדאי' בפ"ק דחגיגה די"ג אבל רבי יוחנן לא מצי לאוקומי מתני' ר"ש שזורי היא דהא איהו ס"ל הל' כסתם משנה ועוד דלא מצינו לר' שמעון שזורי דס"ל דטפי משיעור זתים אין בילה כי היכי דנימא דמתניתין ר"ש שזורי היא ועוד דר' יוחנן ס"ל דהלכה כר"ש שזורי כדאמרינן בפרק הקומץ רבה דל"א ובודאי דכי קאמר ר' יוחנן דעד כזיתים נבללים אליבא דר"ש שזורי קאמר ומתני' ודאי סתמא אתיא כותיה דהא לר' יוחנן הלכה כסתם משנה להכי פריך לר' יוחנן דוקא ודוק.

עוד ראיתי להרמ"ל שם שכתב וז"ל ובמאי דתנן במתני' דר' יאודה מחלק בין מתנה מרובה למתנה מועטת כתב הר"ש כו' ואני תמיה בזה דכיון דקי"ל יש בילה מאי איכפת לן שיהיה המתנות שוות או לא ואף אם תהיה האחת מרובה והב' מועטת כשבולל הכל ומפריש מפריש מהרוב רוב ומהמיעוט מיעוט ותו מי לא תנן בפרק ג' דחלה זיתי מסיק שנתערבו כו' ואם כן הכא נמי לא ימנע אם מהכל הפרישו הבעלים כו' ואם הא' עשר והב' לא עשר היינו טבל שנתערב בחולין דקי"ל דמוציאים ממנו תרומה ומעשר בין שיהיה הרוב טבל או הרוב חולין ע"כ ולע"ד ל"ק כלל דע"כ לא סמכינן אבילה בההיא דזיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף אלא דוקא בדיעבד שעבר ונתערב ואפ"ה אם יש מקום אחר מפריש ממקום אחר עליו אבל לכתחילה שיערבם ויפריש ממנו עליו ליכא למ"ד דאם כן מהאי טעמא מחלקינן בין מתנה מרובה למתנה מועטת דמתנה מועטת לכתחילה מערבין ומפריש מא' על הכל ובמתנה מרובה אינו מפריש ממנו לכתחילה ודוק.